

"פנחס עשת - פסלים ורישומים" / הארץ / 4.3.66 / תע' יחיד / גלריה "מסדה" / תל-אביב

תערוכה צנועה בכמותה, אך רבת עניין באיכותה, היא תערוכתו של פנחס עשת הכוללת פסלים ושמונה רישומים. הבעיות המעסיקות את עשת הינן שאלות פיסוליות טהורות: מה קורה לצורות נפח ראשוניות בעת המפגש ביניהן? או, במקביל לכך ובעת ובעונה אחת, כיצד נוצרת ההפרדה בין צורת-אם ראשונית, המתפרקת לצורות-בת? לדעתו של פנחס עשת קורה כאן תהליך כפול: התפרקות והתמזגות בעת ובעונה אחת; כיצד אפשר לתאר ולבטא תהליך כזה בפסל?

סביב כל צורה נפחית קיים, לפי תפיסה זו, מעין שדה-כוח הנובע ממבנה וממהות הצורות וכולל גורמי תאוצה מושכים וגורמי תאוצה דוחים. במפגש בין שתי צורות נפחיות כאלה, כל אחת בעלת "שדה משיכה ודחייה" משלה, נוצר בין הצורות יחס הדדי ולפיו משתנה כל צורה בהתאם לחברתה. דוגמא פשטנית תעזור להמחשת תהליך זה: קו, המצוי בחלל שליד נפח כדורי, יתחיל להתעצב עקב השפעת נפח הכדור עליו; בקטע הקרוב יותר לכדור יימשך לעבר הכדור, בעוד שבקצוות הרחוקים יותר יפנה מהכדור והלאה, תוך ניסיון לשמור על אופיו המיוחד ולהיחלץ מ"משיכת" הכדור; התוצאה תהיה, שהקו הישר ייהפך לדמוי קשת וצורתו תהיה מותנית ביחס שבינו לבין הכדור. במקביל לכך, תחול גם בכדור תמורה - אמנם קטנה יותר, בגלל המסה העדיפה של הכדור - בהתאם להשפעתו של הקו. פנחס עשת בודק בפסלו את האירועים במפגשים כאלה מנקודת מבט כפולה: המפגש -

395

כהתקרבות השואפת ליצור צורת-אם אחת: ובו בזמן - המפגש כניסיון ניתוק, הפרדה ואינדיווידואציה של הצורות. אם נזכור - כפי שעושה זאת הפסל - שנפח אינו רק גבול שבתוכו מוגדרת יחידה אוטונומית נבדלת, אלא, לא פחות מכך, צומת-חלל, אפשר יהיה גם להבין את סיבת העיצוב המיוחד בו נוקט עשת בבנותו את יחידות הנפח: השימוש ב"גזרות" מרותכות, כשקו הריתוך מסמן מעין גבישיות של הצורה הנפחית, ומרמז, גם בנפחים סגורים, על מבניות פנימית. במקום צורת נפח סטאטית ואטומה נוצר, עקב עיצוב זה, קרום גמיש, חי ונושם.

אילוסטרציה מבהירה לדינאמיקה הפנימית של פסלים אפשר למצוא ברישומים הפיסוליים המוצגים בתערוכה. פנחס עשת מצא לעצמו טכניקת רישום המתאימה במיוחד לביטוי השקיפות והמבניות של פסליו ונוח מאוד להיעזר ברישומים כדי להתקרב לתפיסתו התלת-מימדית, הבאה לביטוי מלא בפסלים.

יואב בראל, בין פיכחון לתמימות: על האמנות הפלסטית בשנות ה-60 בתל אביב, מוזיאון תל אביב לאמנות, 2004